

10. Малахов В.А. Культура и человеческая целостность / В.А. Малахов. – К., 1984. – 119 с.
11. Мудрик А.В. Социальная педагогика: учебник для студентов пед. вузов / А.В. Мудрик; под ред. В.А. Слостенина. – М.: Центральная Академия, 2000. – 200 с.
12. Сагатовский В.Н. Системный подход к классификации ценностей / В.Н. Сагатовский // Научные исследования и человеческие потребности: материалы Московской встречи экспертов по проекту ЮНЕСКО. – М.: Наука, 1979. – С. 30-45.
13. Тараненко І.Г. Демократичні цінності у становленні громадянина / І.Г. Тараненко // Педагогіка і психологія. – 1997. – № 2. – С. 28-35.
14. Тугаринов В.П. О ценностях жизни и культуры / В.П. Тугаринов. – Л.: ЛГУ, 1960. – 156 с.

А.В. ФРИДРИХ. ФОРМИРОВАНИЕ НАЦИОНАЛЬНЫХ ЦЕННОСТЕЙ У СТУДЕНТОВ В УЧЕБНО-ВОСПИТАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ

Резюме. В статье определены и обоснованы педагогические условия формирования национальных ценностей у студентов. Раскрыты теоретический и практический аспекты и специфика формирования национальных ценностей у студентов филологических специальностей в учебно-воспитательном процессе университета.

Ключевые слова: национальные ценности украинцев, национальное самосознание, национально-ценностная деятельность, формирования национальных ценностей студентов-филологов.

A.V. FRIDRIKH. FORMATION OF PHYLOLOGY STUDENTS' NATIONAL VALUES IN EDUCATIONAL PROCESS

The summary. The article deals with the pedagogical conditions of students' national values formation. It has been defined the criteria, indicators and levels of the development of national values in students as well as specifics of philology students' national values formation in the educational process of a university.

Key words: national values of Ukrainians, national self-consciousness, national-valued activities, students' national values formation.

Одержано редакцією 06.02.2015 р.

УДК: 378. 11. 31. 015. 3:

І.А. ГОРОБЕЦЬ

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ КЕРІВНИКА ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ЙОГО ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ

Резюме. Розглядається проблема інформаційно-комунікаційної компетентності керівника вищого навчального закладу як важливої складової його професійної культури.

Ключові слова: компетентність, інформаційно-комунікаційна компетентність, керівник вищого навчального закладу, професійна культура керівника.

Постановка проблеми. Експотенційне зростання інформації вимагає від кожного з нас умінь нею оперувати, швидко адаптуватися до нового, сприймати, інтерпретувати й використовувати. Широке впровадження інформаційних технологій як загальноцивілізаційний процес сучасності зумовило значні зміни в різноманітних сферах суспільного життя. Найпомітнішим наслідком бурхливого розвитку інформаційних технологій стала так звана інформатизація суспільної діяльності, що розуміється, насамперед, як перехід до широкого використання новітньої (електронно-обчислювальної) техніки та відповідних технологій.

За таких умов актуальним постає питання інформаційно-комунікаційної компетентності кожної особистості, кожного педагога, керівника. Все це вимагає нових підходів до управління освітніми закладами, до формування професійної компетентності всіх учасників навчально-виховного процесу і особливо – їх керівників. Потребу в якісно підготовлених, конкурентноспроможних фахівцях, здатних забезпечити функціонування і розвиток вищого навчального закладу в сучасних умовах, керівниках, які відзначаються високим рівнем педагогічної майстерності і творчості, професійної культури, неодмінною складовою якої є інформаційно-комунікаційна компетентність, покликана значною мірою розв'язати система післядипломної педагогічної освіти.

Аналіз досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Наукові основи спільних для всієї системи освіти проблем управління досліджують Ю.С. Алфьоров, Б.С. Гершунський, Ю.А. Конаржевський, В.І. Маслов, А.М. Мойсеєв, М.М. Поташнік, В.П. Сімонов, Т.І. Шамова тощо. Теоретичні засади діяльності керівника закладу освіти та підвищення його управлінської кваліфікації знайшли своє відображення у працях В.І. Бондаря, Л.І. Даниленко, Г.В. Єльнікової, В.І. Маслова, В.В. Олійника, В.С. Пікельної, Т.М. Сорочан ін. Проблема інформатизації освіти та використання інформаційних технологій розглядається В.Ю. Биковим, Ю.О. Дорошенко, В.Г. Кременем, В.І. Луговим, Д.Ш. Матрос, О.Я. Савченко; процес формування компетентності досліджують І.О. Зимня, О.В. Овчарук, Г.В. Онкович; питанням розвитку інформаційно-комунікаційної компетентності присвячують свої праці В.А. Бубнов, А.М. Гуржій, М.І. Жалдак, О.С. Ільків, Г.О. Козлакова, Н.В. Морзе, Т.І. Чепрасова, А.В. Хуторський.

Окремі аспекти використання інформаційних технологій у підвищенні кваліфікації керівних кадрів освіти, розвитку їх інформаційної культури досліджують В.Ю. Биков, В.Д. Руденко, В.В. Гуменюк, Л.Н. Забродська, Н.Д. Панкратова, Л.М. Калініна та ін.

Формулювання цілей статті. Однак, незважаючи на значну увагу вчених до проблеми використання інформаційних технологій в освіті та формування інформаційно-комунікаційної компетентності педагогічних працівників, недостатньо дослідженими ще залишаються питання розвитку інформаційно-комунікаційної компетентності керівника вищого навчального закладу, місце і роль цієї компетентності серед складових його професійної культури.

Саме тому **метою даної статті** є розкрити сутність та значення інформаційно-комунікаційної компетентності керівника вищого навчального закладу в його управлінській діяльності, визначити вимоги до неї, проаналізувати взаємозв'язок цієї компетентності з іншими структурними складовими такого важливого поняття як професійна культура, адже за умов формування інформаційного суспільства, розширення інформаційно-освітнього простору уміння працювати з інформацією стає одним із найнеобхідніших і важливих компонентів сьогодення.

Виклад основного матеріалу. Досліджуючи проблему професійної культури керівника вищого навчального закладу, не можна залишити поза увагою питання, пов'язані з роллю інформації, її впливу на мету, зміст, характер та спрямування управлінської діяльності. Зміни інформаційних потоків, їхнього обсягу, якості, інтенсивності, властиві сучасності, неодмінно позначаються на всіх без винятку навчально-виховних закладах. І за тим, наскільки оперативно реагує управлінська система на означені зміни, можна сформулювати судження про її життєздатність, ефективність, відповідність потребам суспільства та особистості. Розглядаючи питання інформаційно-комунікаційної компетентності керівника вищого навчального закладу (ВНЗ), важливим для нас є розуміння і чітке тлумачення основних понять даної проблеми, таких як керівник ВНЗ, професійна культура керівника, компетентність, інформаційно-комунікаційна компетентність. Як відомо, до керівних працівників вищого навчального закладу відносять осіб, які очолюють заклад і забезпечують управління ним. Під професійною культурою керівника розуміється соціально-професійна якість суб'єкта управління. На думку С.Я. Батишева, це поняття включає сукупність принципів, норм, правил, методів, які сформувалися історично і регулюють професійну діяльність людини [2, 724]. В основі професійної культури лежать знання та цінності, вироблені конкретною соціально-професійною групою та закріплені у традиціях її життєдіяльності.

Невід'ємною складовою професійної культури керівника вищого навчального закладу є професійна компетентність. Під компетентністю людини розуміють спеціально сконструйовані набори знань, умінь, навичок і ставлень, що їх набувають у процесі навчання [2, 18]. Вони дозволяють людині визначати, тобто ідентифікувати і розв'язувати, незалежно від контексту (від ситуації) проблеми, характерні для певної сфери діяльності. Компетентний – той, який має достатні знання в якій-небудь галузі; який з чим-небудь добре обізнаний; тямущий. Компетентність – поінформованість, обізнаність, авторитетність [7, 445].

С.М. Шишов та В. Кальней вважають, що здатність (уміння) діяти на основі здобутих знань – це і є компетентність. Слід зазначити, що у сучасному науково-педагогічному обігу вживаються два терміни: “компетентність” і “компетенція”. Уявлення про компетенції змінює поняття “оцінки” та “кваліфікації”, оскільки важливим стає не те, що в індивіда є внутрішня організація чогось (наприклад, знань), а можливість застосування того, що є” [3, 21]. Нові підходи до змісту освіти у зв'язку з компетентностями, на їхню думку, полягають у тому, що треба уникати “знань як соціокультурної форми”, замінюючи їх на інші культурні форми (наприклад, замінити знаннєву форму роботи з людиною на ритуально організовану й говорити про уклад чи досвід), тобто будувати простір так, щоб людина, рухаючись у ньому, переходячи від однієї форми організації спілкування до іншої, несла в собі у вигляді досвіду ці переходи, і обґрунтувати, що функціонально це краще, аніж мати “щось у голові”. Треба відмовитись не від знань взагалі, а від знань “про всяк випадок”, тобто перейти до іншого розуміння того, що є “знання як такі”.

Попри деякі розбіжності в підходах, фахівці США, наприклад, визначають три основних компоненти в компетентнісній освіті: це формування знань, умінь і цінностей особистості [3, 17]. В науці та освітній практиці розглядають також і проблеми відбору ключових компетенцій (їх ще інколи називають базовими, універсальними, такими, що переносяться) і вважають, що ключова компетенція – це така, що відповідає найширшому колу специфіки, універсальна для різних видів діяльності та може бути умовно названою як “здатність до діяльності”. Як поняття інтегративне, “компетенція” містить такі аспекти: готовність до цілепокладання, готовність до оцінювання, готовність до дії, готовність до рефлексії [2, 21].

Під поняттям “компетентнісний підхід” розуміється спрямованість освітнього процесу на формування та розвиток ключових (базових, основних) і предметних компетентностей особистості. Результатом такого процесу буде формування загальної компетентності людини, що є сукупністю ключових компетентностей, інтегрованою характеристикою особистості. Така характеристика має сформуватися в процесі навчання і містить знання, уміння, ставлення, досвід діяльності й поведінкові моделі особистості [4, 64]. Узагальнивши здобутки європейських і вітчизняних учених, учасники робочої групи з питань запровадження компетентнісного підходу, створеної в рамках проекту ПРООН “Освітня політика та освіта “рівний – рівному”, запропонували орієнтовний перелік з семи ключових компетентностей:

- уміння вчитися;
- загальнокультурна;
- громадянська;
- підприємницька;

- соціальна;
- компетентності з ІКТ;
- здоров'язберігаюча [3, 90].

Як бачимо, однією із ключових компетенцій є інформаційно-комунікаційна, під якою розуміється “впевнене володіння усіма навичками інформаційно-комунікаційно-технологічної грамотності” [1, 52], а саме: “використання цифрових технологій, інструментів комунікації та/або мережі для отримання доступу до інформації, управління нею, її інтеграції, оцінки й створення, при цьому акцент робиться на сформованість узагальнених пізнавальних, етичних і технічних навичок” [1, 52].

Проаналізуємо поняття інформаційно-комунікаційної компетентності. Як бачимо, воно містить дві складові: інформаційну та комунікаційну. Інформаційна компетентність розглядається як здатність особистості орієнтуватися в потоці інформації, як уміння працювати з різними видами інформації, знаходити і відбирати необхідні дані, класифікувати їх, узагальнювати, критично до них ставитися, на основі здобутих знань вирішувати будь-яку інформаційну проблему, пов'язану з професійною діяльністю.

Комунікаційна компетентність є інтегральною характеристикою особистості, здатністю до засвоєння відповідних знань і розв'язання задач у навчальній та професійній діяльності. Тому, інформаційна та комунікаційна компетентність повинні розглядатися як єдине ціле, оскільки окремо вони не відповідають повною мірою професійним вимогам до керівника ВНЗ, який покликаний сьогодні не лише орієнтуватися в інформаційно-освітньому просторі, забезпечувати інформаційну взаємодію суб'єктів управління в процесі створення, зберігання, перетворення, передавання, сприймання, використання інформації, а й свідомо організовувати інформаційне середовище навколо навчального закладу і відповідне середовище всередині нього, тобто забезпечувати систему засобів спілкування усіх учасників навчально-виховного процесу з людським знанням, що служить як для збереження, структурування, представлення інформації, що складає зміст накопиченого знання, так і для її передачі, переробки і збагачення.

Інформаційно-комунікаційна компетентність передбачає здатність керівника ВНЗ:

- орієнтуватись у тенденціях і перспективах сучасних інформаційних технологій;
- застосовувати ІКТ в управлінні та повсякденному житті;
- знати методи й алгоритми створення електронних баз та банків даних;
- раціонально використовувати комп'ютер і комп'ютерні засоби для пошуку, здобуття та опрацювання інформації, її обробки, систематизації, зберігання, прийняття управлінських рішень, передавання даних;
- будувати інформаційні моделі й досліджувати їх за допомогою засобів ІКТ;
- давати оцінку процесам й досягнутим результатам діяльності.

Висновки. Таким чином, інформаційно-комунікаційна компетентність керівника ВНЗ, яка є важливою складовою його професійної культури, постає сьогодні проблемою комплексною й багатовекторною і потребує як значної науково-методичної уваги з боку провідних педагогів і дослідників, так і фінансової й інтелектуальної підтримки з боку держави. Концентруючи зусилля на розвитку та вдосконаленні інформаційно-комунікаційної компетентності, система післядипломної педагогічної освіти тим самим підвищуватиме рівень фундаментальності знань кожного керівника вищого навчального закладу, забезпечуватиме гармонізацію науково-предметних, світоглядно-методологічних, дидактичних, психологічних знань управлінців, що дозволить їм повніше реалізувати управлінську, гуманітарну, культуротворчу функції, виробити професійні цінності, оволодіти сучасним інструментарієм управління якістю освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / уклад. і гол. ред. В.Т. Бусел. – К. Ірпінь: Перун, 2005. – 1728 с.
2. Енциклопедія освіти / гол. ред. В.Г. Кремень; Акад. пед. наук України. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
3. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / під заг. ред. О.В. Овчарук. – К., 2004. – 112с.
4. Маслов В.І. Наукові підходи до визначення змісту управлінської компетентності керівника загальноосвітнього навчального закладу / В.І. Маслов // Підготовка керівника середнього закладу освіти; за заг. ред. Л.І. Даниленко. – К., 2004. – С.53-61.
5. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI ст. – К., 2001. – 22с. – (Нормативні директивні правові документи).
6. Сорочан Т.М. Проект професійного розвитку – інноваційна технологія післядипломної освіти педагогічних кадрів / Т.М. Сорочан // Инновационные технологии в образовании : материалы V Междунар. науч.-практ. конф.: приложение к научно-практическому дискуссионно-аналитическому сборнику “Вопросы развития Крыма”. – 2008. – С. 188-192.
7. Бурмакина В.Ф. Информационно-коммуникационно-технологическая компетентность: метод. руководство для подготовки к тестированию учителей / В.Ф. Бурмакина, М. Зелман, И.Н. Фалина. – М., 2007. – 56 с.

И.А. ГОРОБЕЦ. ИНФОРМАЦИОННО-КОММУНИКАЦИОННАЯ КОМПЕТЕНТНОСТЬ РУКОВОДИТЕЛЯ ВЫСШЕГО УЧЕБНОГО ЗАВЕДЕНИЯ КАК ВАЖНАЯ СОСТАВЛЯЮЩАЯ ЕГО ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КУЛЬТУРЫ

Резюме. *Рассматривается проблема информационно-коммуникационной компетентности руководителя высшего учебного заведения как важной составной его профессиональной культуры.*

Ключевые слова: *компетентность, информационно-коммуникационная компетентность, руководитель высшего учебного заведения, профессиональная культура.*

I.A. HOROBETS. INFORMATION-COMMUNICATIVE COMPETENCE OF A MANAGER OF HIGHER EDUCATIONAL ESTABLISHMENT AS AN IMPORTANT COMPONENT OF HIS PROFESSIONAL CULTURE

The summary. *The problem of information and communication competence of a manager of higher educational establishment as an important component of his professional culture is examined.*

Key words: *competence, information-communicative competence, manager of higher educational establishment, professional culture.*

Одержано редакцією 07.02.2015 р.

УДК: 373.3.042.2 - 056.45

Т.Г. ГОРЧАК

ВИЗНАЧЕННЯ СТРУКТУРНИХ КОМПОНЕНТІВ ПРИРОДНИЧОЇ ОБДАРОВАНОСТІ

Резюме. *В статті розглянуто поняття та структуру природничої обдарованості, причини її появи та трансформації в інші види обдарованості. Автором запропоновано та обґрунтовано твердження, що природнича обдарованість з'являється в онтогенезі раніше за інші види обдарованості та лежить в основі більшості з них.*

Ключові слова: *природнича обдарованість, натуралістичне мислення, природнича креативність, мотивація до природничої діяльності.*

Постановка проблеми. Однією із важливих психолого-педагогічних проблем в сучасному світі є виявлення, навчання та виховання обдарованої особистості. Обдаровані діти – це величезне загальнолюдське багатство, неоціненний національний статок. Сам факт існування обдарованих дітей гарантує людству гідне існування і перспективи сталого розвитку. В сучасному суспільстві особливого значення набувають природничі науки, які є основою інноваційної економіки, наукоємних і ресурсозберігаючих технологій, попередження екологічних катастроф, вирішення завдань медицини та ін. У зв'язку з цим актуалізується питання підготовки висококваліфікованих, творчих фахівців в цій галузі. І, зокрема, постає питання виявлення та розвитку природничо обдарованих дітей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Феномен обдарованості, її природу, структуру, особливості діагностики досліджували багато зарубіжних та вітчизняних вчених. Серед них Дж. Гілфорд, Дж. Рензуллі, Б. Блум, Д. Векслер, Дж. Рамен, П. Торренс, Ф. Уільямс (США); Ю. Бабаєва, Д. Богоявленська, С. Дерябо, В. Лебедева, О. Матюшкін, В. Орлов, В. Панов, М. Холодна, В. Шадріков, В. Юркевич, Є. Яковлєва (Росія); Л. Бандура, Е. Бернацька, І. Божим, Д. Наконечна (Польща); О. Антонова, О. Кульчицька, О. Матюшкін, В. Моляко, О. Музика, П. Тадеєв, (Україна) та ін.

Обдарованість особистості – складне і багатогранне явище. Існує чимало визначень поняття обдарованість. Дослідники також по різному підходять до класифікації видів обдарованості. Одні виокремлюють загальну і спеціальну обдарованість. Інші акцентують увагу на таких її видах, як інтелектуальна обдарованість, академічна обдарованість, творча обдарованість, обдарованість, яка характеризується особливими успіхами в певних видах діяльності. Особливий інтерес вчених до спеціальної обдарованості виник після виділення Г. Гарднером окремих видів інтелекту (лінгвістичного, музичного, логіко-математичного, просторового, тілесно-кінестетичного, міжособистісного, внутрішньособистісного, натуралістичного). Це дало змогу дослідникам говорити про типи обдарованості відповідно видів інтелекту за Г. Гарднером, в т.ч. і про природничу обдарованість.

Питання обдарованості, її класифікація, діагностика висвітлені в численних публікаціях. Але спеціальним видам обдарованості вченими приділено менше уваги. Так, технічну обдарованість вивчав В. Моляко, педагогічну – О. Антонова, інтелектуальну – Ю. Гільбух, О. Кульчицька, лінгвістичну – М. Тадеєва.

Разом з тим, аналіз робіт різних авторів показує, що питання природничої обдарованості – її визначення, структура, характеристики – є недостатньо дослідженим.

Тому **метою** статті було сформулювати власне бачення сутності та визначити структурні компоненти природничої обдарованості.

Виклад основного матеріалу. Якщо термін «обдарованість» вживати лише стосовно людини, а ми, зважаючи на обмежені обсяги статті, не будемо заглиблюватися в питання зоопсихології або порівняльної психології, то природнича обдарованість – це вроджена властивість будь-якого індивідуума *Homo sapiens*. Недарма, як зазначалося вище, в чисельній психолого-педагогічній літературі відсутнє чітке визначення цього поняття. Це як повітря, до якого ми звикли і зазвичай не помічаємо. Здатність людини пристосовуватися до природного середовища, потреба дитини досліджувати його з самих перших кроків – основа виживання і успішної адаптації.